EX PLVTARCHO DE NVGACITATE OPVSCVLVM HOC VER/TEBAT IOANNES LAVRENTIVS VENETVS.

PLVTARCHVS DE NVGACITATE, INTERPRETE IO. LAV, RENTIO VENETO.

Em omnino grauem, difficilemq; suscipit Philosophia, dum nugacitaté sanare uelle profitetur. Eius enim medicina,& pharmacum sermo est,qui ad audiétes pertinet. nugaces uero, dum semper loquuntur,neminem audiunt,& primum hoc,peculiareq; nugacitati uitium inest, quia non audit. Voluntaria nanq; surditas quibusdam hominibus innata est,quos naturæ succensere puto,q; linguam unicam, aures habeant geminas. Idcirco si ad imprudentem auditorem eleganter dixit Euripides,

Nihil tenentem complere haud possem satis,
Sermone docto fatuum perluens uirum.

Longe commodius ad nugatorem, uel de nugatore potius,dicere quis posset,

Nihil admittentem complere haud possem satis,
Sermone docto fatuum perluens uirum.

Vel ut rectius dicamus, circũfundens, homini ad eos qui non audiunt, loquenti,eos uero qui loquuntur non audienti. Nam & si paruum aliquid audiuerit,illud nugacitas tanquam inundationem quãprimum suscipit, ac longe abundantius reuomit.Porticum illam olympicam unica tantum uoce plurifariam reuerberantem, septiuocam appellauere. At nugacitatem etiam si breuissimus titillauerit sermo, statim contra resonat. Mouetq; chordas animi immobiles prius,& fortasse dubi

tari posset, an loquacibus, non in animum, sed in linguã auditus sit perforatus, ac propterea cum apud alios uerba resideant; a nugatoribus cõtinuo effluunt, quapropter tanquã uasa uacua, & sine mente, tinnitus pleni circunferuntur. Si igitur intentatum nihil prætermittendum est, Nugaci dicamus licet,

Silere oportet, multa nam fili bona
Præstat tacentis lingua continens uiri.

Duo uero præcipua, & maxima, audire scilicet, atq; audiri, quorũ neutrum assequi nugatores possunt. ea &.n. in re quam maxime cupiũt, infelices sunt, in aliis quippe animi ægritudinibus, ut auaritia, gloriæq;, aut uoluptatis cupiditate, quo saltẽ optãt homines, perueniũt. Nugacibus uero hoc præcipue molestissimum euenit, quod cum auditores maxime habere cupiant, non inueniũt. Vnusquisq; enim eos concito gradu fugit, & si forte in hemicyclo sedentes, uel deambulantes aliqui nugacem, eũdem ad locum aduentare cõspexerint, quasi castra mouẽda sint, alter alterum, ut celeriter discedat, hortatur. & quemadmodum in conuentu aliquo, dum taciturnitas quædam subita homines occupat, superuenisse Mercurius dicitur, sic etiam cum in symposium, consessumq; familiarium, nugator intrauerit, continentissime silentium seruant. Timent enim ne loquẽdi cupido ansam præbeant. Si uero os ipse aperire cœperit, tanquam ex maritima aliqua specula boream spirare uiderint, fluctuationem, nauseamq; futuram suspicantes, e loco discedunt. Quapropter etiam usu uenire solet, ut dum inuitati ad cœnam ueniunt, apud eos libẽ

ter sedeat nemo, & dum peregrinantur, aut nauigant, homines non sponte, sed coacti eodem nauigio, aut cubiculo permaneant. Adiacet enim ubiq;, ac modo apprehensis uestibus, modo barbam uellicans, nonnunquam latus manu percutiens inhæret. Ea igitur (ut Archilochus ait) tempestate, pedes maximo sunt precio. & mehercle sapiens Aristoteles idem sensit, nam & ipse importuna cuiusdam loquacitate moleste affectus, & absurdis eius narrationibus uerberatus, cum ille identidem inculcaret, nonne hoc tibi mirum uidetur Aristoteles? non hoc (inquit) mirum, sed illud, si quis pedes habeat, te perpeti possit. Alterique huiuscemodi moribus prædito, cum post multos longosque sermones, subiecisset, nugatus sum tecum philosophe, non per Iouem respondit, ad ea enim quæ dixisti, mentem non adhibui. Et si quando nugaces ut audiantur, nobis intulerint uim, animus aures uerbis solum exterius circũfundendas accõmodat, ipse uero interius alias cogitationes secũ percurrit, & uersat. Eam ob rem intentis credulisq; auditoribus haud quaquam abundant. utque eorum qui ad res uenereas proni, facilesque sunt, semen haud omnino genitale creditur, ita nugacium sermo imperfectus est, & minime fructuosus. Et tamẽ nihil firmiore uallo natura, quam linguam in nobis munisse uidetur, quippe quæ eam obiecto ante ipsam dentium præsidio coercuit, ut si quando rationi habenas quatienti non obtemperauerit, nec conuersa redierit ad officium, sanguinem morsu elicientes eius intemperantiam continere possimus. Neque

enim aerarii ; domusq; non clausæ, sed effrenis linguæ extremum finem, infelicitatem occupare, scripsit Euripides. Qui uero domum sine foribus, uel marsupium non ligatum possessori nihil conferre posse putat, ore autem non obsignato, sed tanquã Ponti ostio, quod semper exterius effluit, patente utuntur, rem omniũ uilissimam, humanũ sermonẽ æstimare uidentur. Idcirco nec fidem quã omnis affectat oratio assequuntur, peculiaris &.n. propriusq; eius finis est, fidẽ uerbis astruere. Nugacibus autem etiam si uera dixerint, nullus credit. Vt.n. frumentum uase cõstrictum cumulatioris mẽsuræ inuenitur, usu autem pessimum est, sic sermo qui in hominem loquaciorem ĩciderit, cumulatioris mendacii mensuram reddit, cuius causa fidẽ sibi ipse abrogat. Quod autem omnis, qui modo uerecundus, & moderatus esse uoluerit, uinolentiam caueat, manifestum est. Furoris.n. ut quidam dicunt, comes est iracundia, ebrietas autem cõtubernalis, uel ut rectius dicamus, insania est, tempore breuior. Sed quoniam uolũtaria est, propterea maior, spontanea etenim in ea electio inest. In hac igitur ebrietate nihil magisquam uerborum petulãtia, & incertitudo sermonis uituperatur.

Bacchus.n. inuitat, suadet qui sæpe canendo,
Dulcibus atq; iocis, molles iterare choreas,
Et blando risu sapientibus ora resoluit.

Et quid grauius? cuiusq; comparatione, saltatio, risus, iocusq; nihil est? id scilicet quod subditur.

Quæq; tacenda forent melius, uulgare coegit.

Hoc iam intolerabile, periculoq; plenum est, & fortasse

quod apud Philosophos iam diu quæritur, hisce uersi bus Poeta soluit, potationis uidelicet, ebrietatisq; di/ uersitatem significans. potu.n.remittitur animus, ebrie tas in nugacitatem incidit. Id.n.quod sobrii hominis corde seruat, in ebrii lingua residere solet, ut aiunt, qui/ bus prouerbia colligere studium est. Idcirco Bias cum in Symposio taceret, proptereaq; tanquã simplex, ru/ disq; a nugatore quodã taxaret, Et quis natura (inquit) fatuus inter uina silere potest? Athenis etiam dum re/ gios oratores quidam conuiuio suscepisset, sciretq; eos uirtutis studiosos esse, omnem adhibuit diligẽtiam, ut eundem in locũ Philosophos congregaret. cumq; mu tuis inuicem sermonibus colloquerentur, & quasi per symbolum uerba conferrent, solus inter omnes quiesce bat Zeno. cui blande compellato, dum legati propi/ nassent, dixere, de te Zeno, Regi quidnam dicturi su/ mus? Et ille, nihil inquit aliud, nisi Athenis senem esse, qui in potu silere nouit. adeo profundum, sobriumq; mysterium taciturnitas est. Ebrietas autẽ meræ nugæ, ut pote cum sine iudicio & cura sit, proptereaq; in mul tas panditur uoces. Philosophi etiam ebrietatem cum definiunt, nugacitatem in uino esse aiunt. Idcirco pota tio probrum non est, si inter uina silentium adsit. Stul/ ta.n.confabulatio ex potu uinolentiam parit, & tamen ebrius in uino solum. at loquax ubiq; nugatur, in foro, in deambulatione, in theatro, ĩ compotatione, die, no/ ctuq; ægroto assidens, ĩfirmitate ipsa grauior est, simul nauigans nausea molestior, laudans uituperãte impor/ tunior, iucundiorq; est nequam hominis, sed tempe/

ſtiui, quam boni uiri, ſed nugacis conſuetudo. Neſtor ille ſophocleus Aiacem excandeſcentem mitigans, moraliter dixit, tibi non ſuccẽſeo, qui cum bene facias, male loqueris. Erga nugacem uero, non eo quo Neſtor erat, affectu ſumus, ſed omnem operæ quam exibet gratiam, ſermo intempeſtiuus corrumpit, ac perdit. Lyſias cuidam cauſam dicturo, orationem tradidit ſcriptam, quam ille cum ſæpe legiſſet, ad eum rediit dolens, aitq; ſibi cum primum orationem percurriſſet, admirabilẽ, cum uero iterũ, ac tertio in manus ſumpſiſſet, ſine ulla omnino uehementia uiſam. Cui arridens Lyſias, nonne (inquit) ſemel tantum coram iudicibus dicturus es? & tamen Lyſiæ gratiam, perſuadendiq; artificium ignorat nemo. eum enim ego affirmare auſim, omnes Muſarum ueneres, ſuauitateſq; ſortitum. Illud etiam quod de Poeta dicitur, ueriſſimum eſt. Solus.n. Homerus hominum ſuperauit ſatietatem, adeo ubiq; nouus reperitur, & recenti gratia ubiq; præditus floret. Is tamẽ dum de ſeipſo quodammodo exclamat,

Diſplicet acta prius iterum inculcare loquendo.

Faſtidiũ, quod omni ĩmodicæ locutioni aſſidet, euitare, & cauere uoluiſſe uidet. atq; ita ex uno in alteꝝ tranſiens argumentũ, mulcet auditorẽ, ac narrationũ multiplici nouitate, ſatietatem declinat. Nugaces uero idem ſemper ĩculcantes obtundũt aures, tanquã palimpſeſta delentes. In hoc igitur primũ admonendi ſunt, ꝗ ſicut uinũ uoluptatis, conciliandæq; ĩter amicos beneuolentiæ cauſa, alioqui inuentũ, ſi quis multũ, merũq; bibere coegerit, homines utplurimum ad nauſeam, uinolen-

tiamq; conuertit, ita etiam sermo, cum rerum omnium suauissimus sit, maximeq; ad conciliandos inuicem homines inuentus, qui eo male, inepteq; utuntur, inhumanum insociabilemq; efficiunt. His.n.quibus gratificari se putant, molestiam inferunt, ex his quibus hominum erga se admirationem cōcitari existimant, derisui sunt, ac per quæ diligi, amariq; sperant, fastidio habētur. Vt igitur cesto præcinctus, eos qui ad gratiam uersantur, si fastidiat, & repellat sine Venere, sic etiam qui nugādo molestus, & propterea odio dignus est, rusticus, inelegansq; omnino habetur. Illud etiam animaduertendū q; animi ægritudines, aliæq; affectiones, uel periculum, uel odium, uel irrisionem secum afferre solent. In nugacitate uero simul insunt omnia. deridētur enim quoniā cum omnibus cōmunicant. odio habentur, quia mala nuntiant. periclitantur, quoniam secreta non cōtinent. Quapropter Anacharsis apud Solonem inuitatus, cum obdormiuisset, sinistrā uirilibus, dexterā ori applicuisse repertus est, fortiore & enim nexu linguam coercendam existimabat, & id quidem recte. Nemo enim facile tot homines rei ueneree intemperantia lapsos enumerare posset, quot Ciuitates, & principatus, secreta in publicum diuulgata funditus euertere. Athenas obsidebat Sylla, nec ei diutius permanendi eo in loco supererat ocium. Siquidem hinc Mithridates, qui Asiā Romanis eripuerat, inde Marius, eiusq; factio, quæ urbem iterum occupauerat, hominē urgebant. sed cum seniores quidam intra Athenas, apud tonstrinam colloquerentur, incidit īter eos sermo, q; Heptachalcū minime

custodiret, periculumq; esse, ne urbs ea ex parte capere tur quæ uerba exploratores qui aderant cum audissent, Syllæ retulerunt. At ille statim exercitu congregato, cir citer noctis medium, per eum locum in urbem milites introduxit, paulumq; abfuit, quin eam deleret, cæde tamen, & cadaueribus compleuit adeo, ut sanguine Ce ramicum fluxerit. Erat autem ille Atheniensibus ob di cta potius quã facta iratior. Probra enim in eum & Me tellam, in muris saltantes iactabant, Sylla furfure morus aspersa est. ac pleraq; alia huiuscemodi nugantes pro le uissima (ut Plato inquit) uerborum petulantia, intolera bilem mulctam perpessi sunt. Vrbem quoq; Romã ne a Neronis seruitute in libertatem assereretur, hominis unius nugacitas prohibuit. Vnica supererat nox secũdũ quã præparatis omnibus, Tyrannum interfici oporte/ bat. Is autem qui eum interficiendũ susceperat, in thea trum proficiscens, cum hominem in uinculis apud fo/ res ut Neroni exhiberetur, qui fortunã calamitatemq; propriã plorabat, uidisset, propius accessit, & ĩsusurrãs, Deos (inquit) bone uir ora, ut hodierna hæc dies solũ pertranseat, nam crastina mihi gratias ages. Ille autem obscure significatã occasioné arripuit, & secum (ut pu/ to) cogitans, stultum esse pro incertis, certa relinquere, tutiorem potius spem salutis, quã iustiorem elegit. Ac uerba hominis illius Neroni detulit, qui sublimis ra/ ptus quam primum est, & statim quæstiones ignis, uer/ beraq;, admouentur, ut quod nulla urgente causa uul/ gauerat, & tunc, quãquã tormentis coactus negabat, cõ fiteretur. At Zeno philosophus, ne cõiurationis secre/

tum, etiam inuitus tormentorũ uiolentia cogeretur fa/
teri, excisam mordicus linguã, in tyranni faciem expuit.
Leæna etiam honestissimum huiusce continentiæ præ
mium habet. Ea erat meretrix Harmodio, Aristogyto/
niq; familiaris, quæ coniurationis in tyrãnos particeps
cum esset, nihil aliud utpote mulier, nisi spem commu
nicare poterat. nam ipsa quoq; eodem quo illi, amoris
pulcherrimo cratere bacchabatur, & ad secreta fidissi/
me tenenda, ipsius cupidinis interuẽtu iniciata erat. Vt
igitur ambo aduersa usi fortuna interfecti fuere, capta
est. & dum ab ea per tormenta exquireretur, ut coniura/
tionis participes, qui ignorabantur, deferret, neminem
nominauit. sed forti, constantiq; animo prædita, osten
dit nihil se ipsis indignum tantos uiros fecisse, quoniã
talem amauerant. Atheniẽses uero Leænam ex ære elin
guem fecerũt, ac pro foribus arcis dedicauere, ut ex ani
malis uehementia & impetu animi, eius insuperabilem
constantiam, q̃ linguam haberet nullam, taciturnitatis
mysterium figurarent. Nullum enim uerbum unquam
dictum tam profuit, quam multa nõ dicta. quod enim
tacetur, proferre cum placuerit, licet. quod prolatũ est,
taceri non potest, sed effunditur undiq; ac diuulgatur.
Idcirco sermonis homines, silentii p̃ceptores habemus
deos, id quod ex secretis mysteriis, sacrisq; pcepimus.
Vlyssem hominẽ eloquentissimũ, maxime omniũ taci
turnũ inducit poeta, filiũ quoq; eius & uxorẽ, ac postre
mo nutricẽ ipsam similiter. audis enim eam dicentẽ.
Vt ferrum, & quercus tanquã prædura manebo.
Et ipse Penelope assidens.

Vxoris lachrymas animo miseratus amaras,
Ast oculos, tanquã ferrum, cornuq; tenebat
Immotos.

Adeo corpus eius undiq; constantia & fortitudine septum erat. & ratio omnia sibi obtemperãtia subiectaq; fecerat, ut oculis, ne fleret, linguæ, ne loqueretur, cordi ne tremeret, aut latraret, pscribere posset. iquit enim,

Olli cor patiens, fixum, immotumq; manebat.

Nam usque ad irrationales motus ratio penetrabat, Ita ut spiritum sanguinemq; dicto parentem, & mansuetũ sibi ipse reddidisset. Tales etiam ex sociis eius plerique. Quod enim a Cyclope lacerati, pauimento allisi, nihil de Vlyssis cõsilio dixerint, quod igne duratum, præparatumq; ad effodiendum lumen, instrumentũ non ostẽderint, sed potius crudi deuorari, quam secretũ aliquid propalare sustinuerint, constantiæ fideiq; argumẽtum adeo magnum de se ipsis exhibuerunt, ut nihil amplius addi possit. Quaproter nõ male Pittacus. Cui cũ Aegypti rex uictimam misisset, utque optimam, pessimamq; inde excerperet carnem, mandasset, linguam extraxit & misit, tanquam scilicet bonorum omnium, malorumq; instrumentum uel maximum esset. Ino autem apud Euripidẽ de se magna fiducia profitetur, quod ubi expediret, silere nosset, loqui uero cũ tutum esset. Qui enim generosa, uereq; regia educatione ĩstituti fuerint, tacere primum, postea loqui didicerunt. Antiochus rex ille magnus cum interrogaretur a filio, quando castra moturus esset, times (ĩquit) ne solus tu buccinæ clangorem nõ audias? Quid igitur? cui regnum re-

licturus erat, secretam uocem cōmittere non poterat? poterat inquā. sed eum docere uoluit caute, continenterq; in huiuscemodi se gerere. Metellus etiam senior simile quiddam, dum exercitum haberet, interrogatus, Si uestem (ait) meam huiusce secreti consciam esse existimarem, quam primum spoliatus, eam in ignem imponerem. Eumenes cum audisset contra se aduentantem Craterū, nulli ex amicis rem communicauit, sed Neoptolemum esse eum qui ueniebat, mentitus est. Hunc enim milites contemnebant, illius uero dignitatē admirabantur, amabantq; uirtutem. Cum itaq; nemini secretum hoc cognitum esset, congressi sunt, superatisq; hostibus, Craterum quoq; ipsum nescientes interfecere, mortuumq; demum cognouerunt. Atq; hoc modo taciturnitas pugnam confecit, & talem tantumq; hostē, ut ignoraretur, assecuta est. Adeo ut Eumenem, quoniā nihil antea communicasset, potius admirarētur amici, quam aliqua in re, ei succenserent. & si quis etiam succēsuisset, longe melius est seruari quempiā, & quasi nemini fidem habuerit, reprehendi, quam nimia facilitate lapsum ruere, proptereaq; accusari. Et quis est qui loquax ipse cum sit, locum, audaciamq; non tacentem reprehendēdi sibi ipse relinquat? Si enī quæ dicebas efferri nō oportebat, cum altero, quare communicabas? Sin tu ipse dimittis, & secretum apud alium deponis? cum tuam prostituas fidem, ad alienam confugis? Quod si tui similis ille fuerit, iuste periclitaris. Si melior, præter rationem bene tibi succedit. Quippe qui alterum te ipso fideliorem experiris. Sed hic ais, amicus meus est.

Huic etiam aliquis alius amicus erit, cui credet, ut huic ego, & ille rursus alteri, hocq; modo intemperan/tia crescente, sermo pullulat, atq; diffunditur. Vt enim unitas fines non transcendit suos, sed semper unum est, iccircoq; unitas appellatur. Dualitas autem differentiæ principium indeterminatum est, quamprimum enim se ipsam duplicando disiungit, in pluralitatem conuertitur. Sic etiam uerbum quousq; apud primum permanet, secretum re uera est, Si ad alterum transfertur, iam famæ nomen sibi uendicat. Verba uolantia esse ait Poeta, utq; uolatile, si quis manu emiserit, non facile iterum recuperat, ita etiam sermo ex ore iactatus contineri, alligariq; non potest. sed celeres per circuitū pennas qua/tiens, ex aliis, ad alios diuulgatus fertur, & uolat. Cum uehementiore uentorum impetu rapitur nauis, iactis anchoris, & iunco fascibus inuolutis, cursum retinent. At sermo postquam excurrere tanquam e portu cœperit, nec anchoræ iactu, nec statione retinetur. Sed strepitu, sonituq; multo concitus, uiq; coactus rumpitur, & cum eius qui locutus est, periculo mergitur. iccirco,

Parua ex fauilla posset idæum nemus
Ardere, siquis uellet, hoc credas mihi,
Vniq; dictum ciuitas omnis sciet.

Senatus Romæ secretum quoddam rei dubiæ, per plures dies agitabat. cumq; res illa multam suspicionem, incertitudinemq; habere uideretur, fœmina quædam, quantum ad alia attinet, modesta, & pudica, sed tamen fœmina, apud uirum summis precibus, blandiciisq; in/stabat, ut secretum communicaret, iuramēta, impreca/

tiones,& lacrymæ de taciturnitate seruanda continenter aderant. Videbatur enim maxime anxia esse,ac moleste ferre,quasi uir ei fidem haberet nullam. At Romanus mulieris simplicitatem redarguere cum uellet, uim mihi (inquit) infers uxor,& uincis. sed audi terribile, horrendumq; monstrum, quod sacerdotes nuntiauere. Coturnix galeam capite auream gestans, lanceamque ferens, uolare uisa est. in magna propterea ambiguitate etiam cum auguribus uersamur, boni ne, an mali aliquid, ostentum portendat. Tu uero tace. Et hoc dicto in forum ibat. Mulier prima ex ancillulis quæ forte ingressa erat arrepta, pectus uerberare, crinesque ipsa præsente, lacerare cœpit, heu mi uir, heu patria, identidem clamans, quidnam calamitatis patiemur? uolens quodammodo ancillam docere, ut quid noui euenisset, īterrogaret. Vt igitur īterrogata narrauit omnia, & communem illam omnium nugacium addidit clausulam, nemini dixeris, sed tace. Ancillula quam primum inde secessit, una ex conseruis quam ociosiorem uidit euocata, secretum cum ipsa communicauit. Illa amatori suo qui aderat, retulit, ac deinde in forum usque, res illa quasi circulo quodam reuoluta est, ita ut eum qui rumorem finxerat, præueniret. occurrensq; ei ex familiaribus quidam inquit, nuper ne ex domo in forum descendis? nuperrime ait ille. nihil igitur audiuisti? nihil. sed est ne aliquid noui? Coturnix cum lancea, galeaq; aurea uolare uisa est, & hanc ob rem principes ciuitatis Senatum habituri sunt. Ille uero ridens bene, ac recte (inquit) uxor mea, cuius diligentia

effectum est, ut secretum in forum me citius, præcurre/
rit. Principes itaq; celeriter conuenit, & re (ut erat) nar/
rata, ciuitatẽ metu, ac perturbatione liberauit, utq; mu/
lierem ulcisceretur, cum primum rediit domum. Heus
bona uxor perdidisti me, iquit. Secretum enim e domo
nostra prodiisse in uulgus deprehendit Senatus. Idcir/
co incontinentiæ tuæ causa, mihi a patria exulandum
est. Illa uero primum negare cœpit, deinde dicere, nõ/
ne hæc cum trecentis hominibus audisti? quos mihi in
quit ille, trecentos nugaris? cum mihi uim inferres, ut tẽ
peranti æ tuæ periculum facerem, omnia finxi. Hic igi/
tur magna adhibita cautione, tanquã in uas minime syn
cerum, nõ uinum, oleumue, sed aquam infunderet, uxo
rem tuto expertus est. Fuluius autem Cæsaris Augusti
familiaris & socius, cum audisset eum iam senio grauẽ,
ob desertam, orbatamq; domum ingemiscẽtem, quo/
niã duobus intempestiuo funere elatis nepotibus suis,
& Posthumio, qui reliquus erat, calumniæ causa exulan
te, uxoris filium principatus successorem, instituere co/
geretur, ideoq; pietate motus de nepote, ab exilio reuo
cando cogitabat, hæc Fuluius ut audiuerat, uxori suæ
detulit. Illa uero Liuiæ protinus. Liuia igitur acerbissi
me apud Augustum cõquesta, si hæc (ait) iampridem
deliberasti, cur nepotem ab exilio non reducis? cur
me in odium, inimicitiamq; successorum principatus
tui coniicis? mane autem dum pro consuetudine ue/
nisset ad eum Fuluius, dixissetq; Salue Cæsar. Sanus sis
inquit ille Fului, quod resalutandi genus cum intelle/
xisset Fuluius, quamprimũ discessit, & recta in domũ,

euocataq; uxore, Cæsar (ait) secretum quod communi cauerat mecum, non tacuisse me percepit, ac propterea me ipse interficere uolo, At mulier recte quidem ait, cum enim tot annis tecum habitem, intemperantiā nec cognouisti, nec obseruasti meam. sed dimitte me, ut prius moriar, arreptoq; gladio se ipsam confodit, uirumq; morte præuenit. Bene igitur comicus Philippides, cum enim eum omni comitate Lisymachus Rex prosequeretur, interrogaretq;, quid nam de rebus meis tecū me participare cupis Philippides, ut lubet (īquit) rex, dum tamen secretum aliquod non cōmunices mecum. At in nugacitate curiositas (quæ non minor est morbus) inesse solet, multa etenim audire uolunt, ut multa referre possint. & occulta secretioraq;, circumeundo, odorandoq; scrutantur, ac apud nugacitatem, tanquam uetus aliquod lignorum pondus reponunt. Et quemadmodum pueri glaciem, neq; cōtinere, neq; dimittere uolunt, uel, ut rectius loquamur, dum secretiores sermones tanquam serpentes sinu gestent, continere non possunt, postremo ab ipsis deuorantur. Viperas atq; echidnas dum pariunt, disrumpi aiunt. At sermo qui efferri non debet, si in eos qui continere non possunt, inciderit, in præcipitium trahit. Seleucus cognomento Callinichus, cum in pugna contra Gallos exercitum amisisset, lacerato abiectoq; diademate, cum tribus, quatuorue ad summum equo fugiens, per loca inuia diu uagus cucurrit, & tandem cum labore fameque fatigatus deficeret, ad uillam quandam coactus accessit, cūq; dominum casu reperisset, panem

& aquam petiit. ille uero & hæc, & alia, pro ea copia quæ rustico in prædio erat, iucunde, abundanterque, nullo comitatis genere ꝑtermisso, exhibuit. Cúq; Regé perspexisset, quisnam esset cognouit, ac uehementer lætatus est, quod fortuna ĩ id necessitatis cópulsum ad se potissimum detulisset. Exhilaratus igitur se ipsum cóti nere non potuit, nec Regi latere uolenti, una cum ipso mẽtitus est. sed cum usq; ad uiam, regé comitatus esset, ac discedere uellet, saluus sis (inquit) Rex Seleuce, & ille porrecta dextera quasi deosculaturus, hominem traxit, & simul uni ex his qui sequebantur, annuit, ut ceruicem eius gladio incideret.

Dum loquitur, terræ caput incidit ense reuulsum.

Qui si ad opportunum usq; tacuisset tempus, cum paulo post Rex ad pristinam felicitaté, & maiorem rediisset, uberiores ex taciturnitate gratias, quam ex hospitalitate reportasset. hic tamen aliquam quodammodo incontinentiæ suæ occasionem, bene sperando hospitii causa habere uidebatur. Maior autem nugatorum pars, nullam ob causam seipsos perdunt, quale illud est, quod in tonstrina euenit. Cum enim inter assidentes de Dionysii tyrannide sermo incidisset, dicereturq; eam insuperabilem, & quodammodo adamantinam esse, arridens tonsor, hæc de Dionysio uos existimare non mediocriter (inquit) miror, cuius ego ceruici, paucis interiectis diebus, nouaculam superimpono. Hæc, ut audiuit Dionysius, hominem in crucem actum interfecit. Et certe utplurimum tonsores omnes nugaces sunt. cum enim loquacissimi quiq; ad tonstri-

nas confluant, ibidemq; totos dies assideant, & nugen tur, ipsi quoq; nugandi consuetudine imbuũtur. Idcir co urbane admodum Archelaus rex, dum eum loqua/ cior tonsor linteis cicũuelaret, crebroq;, quomodo te radi uis o Rex, percũctaretur, tacẽdo, respondit. Cladẽ etiam illam Atheniensium in Sicilia maximam, cũ ton sor a cuiusdam qui inde euaserat seruo, apud Pyræum audisset, primus nuntiauit. Relicta enim tonstrina, cursu citatissimo, quasi ne ei gloria præriperetur time/ ret, ad urbem ascendit, ciuitatemq; statim compleuit totã, ortaq; ut æquum erat, pro rei magnitudine per/ turbatione, populus in concionem collectus, primos huius nuntii, rumorisq; authores perscrutabatur. Addu ctus igitur tonsor est, cumq; interrogaretur, ne nomen quidẽ eius, a quo id audisset sciebat, omniaq; ad igno/ tum, & innominatum quempiam referre. Vniuersa con cio ira percita acerrime ad prætorem clamare cœpit. Tolle, torque, excrucia scelestum, componit enim & fingit hæc. nam quis alius audiuit? quis credidit? affer/ tur igitur quamprimum rota, & extenditur miser. In/ terea ueri calamitatis nuntii aduenere, utpote cum ex conflictu ipso euasissent. unusquisq; igitur ad domesti cas infelicitates deplorandas cõuersus discessit. Ille in/ terea rotæ alligatus mansit, cũq; inclinato iam die tan/ dem aliquando solutus esset, tortorem identidem per/ cũctabatũ, an de Nicia qui exercitui præfuerat, & quo/ modo interfectus fuisset, aliquid audisset, adeo consue tudo irreprehensibile, ac inexpugnabile malum, nuga/ citatem reddit. Quemadmodum autem qui acerba

& male olentia pharmaca biberint, etiã ad calices ipsos nauseare solent, sic qui mala nuntiare consueuerunt, audientibus molesti, odiosiqꝫ sunt. Ideoqꝫ cõmodissime Sophocles dubitasse uidetur.

Animum per aures cur momordisti meas?
Meum dolorem concinne quid narras mihi?
Quicunqꝫ factis lædit, offendit prius
Mentem, loquendo sed aures afficit dolor.

Quocirca non minus qui dicunt, quam qui faciunt dolore afficere solent, & tamẽ dum lubricitate sua perfluit lingua, neqꝫ contineri, neqꝫ reprehendi potest. Apud Lacedæmonios Palladis æreum delubrum est, a, quo etiam cognominatur. Id cũ quidam depeculati essent, reperta est templi medio uacua lagena. facto itaqꝫ populi cõcursu, erat apud complures ambiguitas eam ob rem maxima. At ex astantibus quidam si uultis (inquit) quid mihi de lagena hac in mentem uenerit, explicabo. Existimo enim sacrilegos huiuscemodi homines, cum tantum periculi adituri essent, aconitum bibisse, ac uinum propterea secum detulere, ut si rem perficerent, & latere possent, mero ebibito, & ueneni ui dissoluta, atqꝫ extincta, liberati discederent. sin ĩterciperentur, expedito mortis genere, & sine doloris sensu, quæstiones, tormentaqꝫ euaderent. Hæc cum dixisset, non eius qui cõiectura, suspicionibusue, in re dubia ĩcertaqꝫ niteretur, sed omnia scientis, illis qui aderant, sententia hæc uisa est. Idcirco undiqꝫ circunstantes, alius hinc, alius inde urgere, inquirere, tu quis es? quis te in hac urbe nouit? unde nam hoc scire adeo præcise potuisti? ac demum

deprehensus, & irretitus undiq;, se unum ex his qui sacri legium perpetrauerant, esse confessus est. Ibici quoque interfectores, nõne in Theatro sedentes eodem modo intercepti fuere? Cum enim grues superuolarent, in risum soluti, alius alii insusurrabant. Ecce Ibici ultrices adsunt. Quod uerbum a prope sedẽtibus exceptum, cũ longo iam tempore Ibicus non compareret, & quæreretur, ad ciuitatis principes detulerunt. Hoc igitur pacto redarguti, & in uincula coniecti, non gruibus, sed propriæ linguæ petulantia, tanquã furiis ultricibus agitati, mortem ei intulisse cõfessi sunt. Vt enim ad partes corporis male affectas, & dolentes, propinqua fluxu feruntur atq; descendũt, sic nugacis hominis lingua, cum semper inflammatione quadam pulsetur, ad sese occultum, secretumq; aliquid trahit, & colligit. Quapropter quasi obice quodam præmuniri eam oportet, rationemq; ualli, propugnaculiq; loco illi opponere, atque hoc maxime artificio fluxum eius, labilem quæ intemperantiam coercere, ne anseribus insipientiores esse uideamur. quas (aiunt) dum ex Cilicia Taurum montem aquilis refertum superaturæ aduolant, satis magnum lapidem ore suscipere quasi claustrum, aut frænum aliquod garrulitati imponant, atq; ita noctu, latẽtesq; magno silentio superferuntur. Siquis percunctaretur, quis omnium scelestissimus, perditissimusq; inter homines esset, nullus certe alium, quã proditorem proponeret. Et tamen Euthycrates, ut ait Demosthenes, ex macedonicis trabibus insignem erexit domũ, Philocrates auri uim magnam accepit, quam scortando, obsonandoq;

profūdebat. Euphorbo, ac Philagro, qui Eretriā pro/ didere, agros concessit Rex. Nugator autem sine ulla omnino mercede proditor uoluntarius est. Et tamen nec equitatum, nec muros ciuitatis prodit, sed solum quæ secreta esse oportebat, in iudicio, in seditionibus, in repub. effert. nullusque propterea gratias illi agit, quin potius si auditorem habere potuerit, gratias illi se debere ultro existimat, adeo ut quæ ad prodigum, qui nullo adhibito iudicio sua proiicit, & donat, dicta sūt, Non tu benignus es, sed morbum pateris, donare gau/ des. ad garrulum commodissime transferri possunt. nō propterea amicus es, quia hæc communicas, morbum habes, nugari gaudes. Hæc autem admonitio, non accusatio loquacitatis, sed medicina existimanda est. Affectus enim nostros, iudicandi solertia & exercita/ tione superamus, sed iudicium præcedat oportet. Ne mo enim assuefactione assequi poterit unquā, ut quod non displicuerit prius, abhorreat animo. affectus uero tunc abhorremus, quando probra, dispendiaq; ex ipsis peruenientia mente, ac ratione perceperimus. Id quod in præsentia usu uenire huiuscemodi nugatoribus ui/ demus, qui amari uolentes, odio habentur, gratificari cupientes, molesti sunt. cum se in omnium admira/ tione esse existiment, deridentur. Qui cum nihil lucren tur, consumunt sua, in amicos iniusti cum sint, inimicis prosunt, & se ipsos perdunt. Quocirca prima hæc cura tio & pharmacum huiusce affectus erit, si turpia, si cala mitosa quæ a nugacitate proueniūt, cōsiderauerimus. Secunda item medicina adhibenda est, ut quæ contra

nugaces identidē dici solēt, meminerimus, ac in prom ptu taciturnitatis laudes tenuerimus, & quā graue, quā sanctū silētii arcanum sit, ante oculos habuerimus sem per. Quodq; maiori admiratione apud homines sūt, & amantur magis, longeq; sapientiores existimantur, qui rotunda breuitate utentes multum sententiaꝝ modica dictione cōprimunt, & ĩcludunt, quā qui redundantes, & sine freno uerbosi sunt. Nā & Plato ipse tales p̄cipue laudat, eosq; peritorū militū similes esse ait, qui crebra & sana, cōtortaq; uerba loquuntur. Lycurgus quoq; ad hāc dexteritatem, ciues statim a pueris assuefaciebat, ac taciturnitate quodāmodo cōprimens spissiores redde bat. Quéadmodū enim Celtiberi ex ferro ipso tempe ramentū faciunt, cū terræ defossum, quod in eo terre stre erat, expurgauerint, sic laconicus sermo corticē nō habet, sed eo quod superfluebat adempto, ad rem agē dam quodāmodo ĩcitatus acuit̃. Tale enĩ est apud eos orationis genus, quod breue, concisumq; cū sit, oppor tuna conuersione adhibita, cōmode, & acute, ex diutur na silētii obseruatione ĩ collocutionibus resultat. Hæc igit̃ & similia nugacibus proponere necesse est, qualē, quantāq; gratiā, & uim p̄seferant ostēdere. Quale illud est. Lacedæmonii Philippo. Dionysius Corintho. & rursus cū ad eos scripsisset Philippus, si laconicū agrū inuasero, funditus uos delebo. rescripserunt, Si quidem. Rex etiam Demetrius, cum moleste ferret, unicum tan tum ad se oratorem misisse eos, ac propterea uociferās crebro iactaret, unū ad me Lacedæmonii legauerunt? nihil propterea deterritus orator, unū ait ad unū. Sēper

enim præcipua in admiratione fuerũt ueteres qui bre/
uiloquio ſtuduere. Et in Apollinis pythii templo, non
Iliadẽ, Odyſſeamue, aut Pindari pæanas, Amphictyo
nes ĩſcripſerũt. ſed Noſce te ipſum. Ne quid nimis. Et
Fideiuſſionem detrimẽtum ſequitur. Admirati quip/
pe ſunt propoſitionum concinnam grauitatem, quo/
niam breuiſſima ſignificatione rotundam ſententiam
contineret. Ipſe autem Deus nonne in ædendis oracu/
lis, & cõciſior eſt, & breuiloquentiæ affectator? propte/
reaq; contortus appellatur, quoniam nugacitatem po/
tiuſquã obſcuritatem declinat, & fugit. Inter homines
etiam nonne illi qui ſine uocis miniſterio, quæ oporte
bat, per ſymbola enuntiaſſent, maxime laudantur, & in
admiratione ſunt? Vt Heracletus, cum a ciuibus, ut ali/
quam de mutua concordia ſententiam diceret, rogare/
tur, pulpitum aſcendit, calicemq; frigida impleuit, &
farinam infudit, ac indice ĩmiſcuit & bibit, poſteaq;
diſceſſit. ut uidelicet eis ſignificaret, ꝙ qui in mediocri
bus contenti fuerint, ſumptuoſiſq; apparatibus mini/
me indiguerint, urbes in pace, concordiaq; ſeruabunt.
Et Scylurus rex Scytharum cui octoginta erant filii, cũ
morti proximus eſſet, haſtarũ faſcem afferri petiit, man
dauitq; adoleſcentibus, ut ĩtegrum, colligatumq; rum
perẽt. cũq; fatigati deſtitiſſent, ipſe ſingulatim lanceas
traxit, & nullo negotio fregit. quo facto fraternam con
cordiam, beneuolentiamq; ſi in ea perſiſterent, munitã
inſuperabilemq;, ſin diſcordia ſoluerentur, & debilem,
& inſtabilem futuram ſignificauit. Igitur ſiquis hæc, &
huiuſcemodi continenter dixerit, atque inculcauerit,

fortasse ab hoc nugandi pruritu, & uoluptate desistet. Me uero etiã seruus ille maxime incitat, ut rationi obtẽperare, ac in sentẽtia constantissime permanere, quale, quantũq; sit, sæpe ac diu cogitem. P. Piso orator, cum perturbari uerbis non sustineret, seruis mandauit, ut interrogati solum, & nihil amplius loquerẽtur. Post hæc Clodium e proceribus, cum honorare uellet, inuitari iussit, ac splendido ut æquum erat, apparatu hominem erat suscepturus. Instante igitur hora, alii omnes uocati aderant, Clodius autẽ adhuc expectabatur. Piso interea nomenclatorem seruum, an adhuc ueniret, exploratum sæpenumero mittebat, cũq; aduesperasceret, ac uenturus iam desperaretur, ad seruum conuersus, nõne ipsum inquit uocasti? uocaui ait ille. quare igitur non uenit? quia negauit. cur statim nõ dixisti? quoniã hoc (inquit) me non interrogasti. Hic itaq; seruus erat romanus. Atticus uero etiam fossor, quibus conditionibus facta sit pax, enarrabit, adeo in omnibus consuetudo maximũ est, de qua ut iam differere incipiamus, tempus admonet. Non enim tãquam freno aliquo nugacis hominis lingua coerceri potest, sed morbum consuetudine superari necesse est. Primum itaq; te ipsum assuefacias oportet, ut aliquo ex assidentibus interrogãte, quousq; omnes respondere destiterint, taceas. Vt enim Sophocles ait, sicut cõsilii, & cursus, finis idem non est, ita nec responsionis & uocis. Illic enim præcurrentis uictoria est, hic autem si quod satis est, respõderit alter, approbando, laudandoq;, beneuoli, modestiq; hominis famam sibi ipsi uendicare optimum erit. sin non satis fe

cerit, tunc & docere quod ignoratur, & si quid desit, supplere sine inuidia licet, idq; nullo modo intempestiuum est. Maxime autem omnium cauere debemus, ne dum interrogatur alter, praeoccupemus, praeripiamusq; responsum, & fortasse alias quoq; haud honestum est, cũ quid ab alio petitur, quasi alterum, e, loco depellere uelimus, profiteri nos. simul enim existimare uidebimur quod petitum ab eo est, ipsum praestare non posse, & eum qui petit, tanquam, a, quibus petere oporteat inexpertum uituperabimus. est autem huiusce modi audacia atq; temeritas maxime contumeliosa. Qui enim hoc praeoccupationis genere in respondendo utitur, arrogãtiam quandam praeseferre uidetur, ac si diceret, quid nam homine hoc indiges? Quid enim nouit? me autem praesente, alium cur ĩterrogare oportet? Nam saepenumero quosdam percunctamur, non quia nobis responsione sit opus, sed colloquendi suauitate, sermonis consuetudinem, ab his quibus cum loquimur, elicere uolentes ĩterrogare solemus, ut Theetetum, Charmidemq; Socrates prouocabat. Similis etenim ineptia est, responsionis locum alteri praeripere, ac mẽtem, aure sq; alio conuersas ad se trahere. ac si quis dum osculo suscipi, a, quopiam uoluerit, osculum tu excipiendo praeoccupes. uel cum quis alterum aspiciat, ipsum ad te inspiciendum conuertas. nam & si forte interrogatus quis, respondere non possit, quũ se paululum continuerit, modestius faciet, ac deinde si ita interrogans exegerit, moderate ac uerecunde, tanquã ad alienam euocationem inuitatus, sese componet

ac respondebit. Qui enim, cum interrogati fuerint, respondendo errauerint, merito, iureq; digni sunt uenia. si quis autem sponte sermonem præripit & resumit, etiam si bene respõderit, ineptus, sin aberrauerit omnino ridiculus est, & ludibrio habetur. Secunda etiam cautio erit, cum proprie, peculiariterq; interrogatur quispiam, tunc enim continentissimum oportet esse nugatorem, & præcipue animaduertere, ne in homines incidat, qui risus & contumeliæ causa eum ad loquendum prouocent, ipse uero insciens & ignarus, adhibita diligentia serio respondeat. Sunt enim otiosi complures qui lusus, uoluptatisq; captandæ gratia quæstiones aliquas fingunt, & huiuscemodi hominibus proponunt, eorumq; loquacitatem excitant. Quod quidem cauere necesse est, nec celeriter ad responsionem prosiliendum est, neq; si sermonis occasionem iecerint, gratiæ haberi uideantur. Sed interrogantis mores, & uitæ consuetudo animaduertẽda est diligenter, & si re uera discendi cupidus esse uideatur. Et tamen etiam si omnia illi suppetant, assuefacere qui interrogatur, se ipsum debet, ut inter quæstionem, responsumque, mediocre spatium intercedat. in quo & is qui interrogat aliquid addere, si ita libitum erit, possit, & qui interrogatur, quid responsurus sit, considerare ualeat. Neque enim accurrendum statim est, quoniam qui celeri respondendi cupiditate rapiuntur, ipsam interrogationẽ nondum completam, plerunq; obruunt, & idcirco festinãtes aliud responsum pro alio sæpe reddere solẽt. Pythia uirgo etiã antequã ĩterrogata fuerit, eadẽ hora

sæpe oraculum efferre consueuit, nec mirum siquidem Deus, cui ministerium exhibet,

Elinguem & tacitum, surdumque intelligit unus.

At inter homines, qui concinne respondere uoluerit, interrogantis mentem expectet necesse est, ut eius propositū certissime assequi possit, ne quod in prouerbio est, usu ueniat. solet enim de huiuscemodi usurpari, Aliud petebam. Nā & alias fames ista, & ingurgitatio nugandi expellenda est, ne tāquam lubricitas quædā linguæ iam pridem īsidens interrogationis sollicitudine, libentissime efferri uideatur. Hoc modo & Socrates sitim exturbare consueuerat, postquam enim sese exercuisset, sibi ipse bibere non permittebat, nisi prius cado euacuato, alterum hauriret, ut pars irrationalis, rationali obtemperare assuesceret. Tria ergo sunt quæ ad responsiones pertinent, genera. Vnum necessarium. Alterum benignius. Postremum superuacaneum. Verbi causa interrogante aliquo, an intus sit Socrates, qui promptus esse noluerit, quasi coactus respondebit, Non intus. quod si laconico etiam more uti uoluerit, & intus, subticebit, solamque pronunciabit negationem, ut ipsi Lacones, cum ab eis per litteras Philippus petiisset, an ipsum intra urbem suscipere uellent, in charta maiusculum, NON, rescripserunt. qui uero benignior fuerit, intus non est, sed apud Mensarios respondebit. Et si cumulatius addere uoluerit, aduenas ibidem expectat. At ille superuacuus & nugax, & qui forsitan paulo ante Colophonium Antimachum legerit, intus non est, inquiet, sed apud Mensarios. hospites enim quosdam

ionicos præſtolatur, de quibus ad eũ ſcripſit Alcibia/
des, qui Mileti eſt in præſenti,& apud Tiſaphemẽ Re/
gis magni Satrapem uerſatur. is pridẽ Lacedæmoniis
ſuppetias ferebat, nunc Alcibiadis cauſa ad Athenien/
ſes inclinare uidetur. Alcibiades enim in patriam redi/
re cupiens, Tiſaphernem in partes tranſtulit noſtras. Et
ut breui concludam, octauum Thucididis librum du/
plicabit, & hominem inundatione quadam uerborum
obruet, quouſq; Miletum expugnatam, & ſecundo in
exilium actũ Alcibiadem enarrauerit. Idcirco in hiſce
nugacitas, præcipue in officio continenda eſt,& inter/
rogatio tanquã per ueſtigium deducẽda & calcaribus,
interualloq; adhibito,ad ĩterrogantis uſum circunſcri/
benda erit reſponſio.Carneadi,cum magnam apud ho
mines authoritatem adhuc non eſſet aſſecutus, aliquan
do in Gymnaſio diſſerenti, ut uocis contentionem re/
mitteret, mandauit Gymnaſii magiſter, erat enim uo
caliſſimus. cumq; dixiſſet, tu igitur mihi menſuram uo
cis da, non inepte ſubiecit ille, eum apud quem lo/
queris,tibi do.Similiter etiam reſponſionis modus ad
interrogantis referendus eſt uoluntatem. Et ut Socra/
tes ab eo cibi,potioniſq; genere cauendum eſſe mone/
bat,quod nõ fameſcẽtes ad edendũ,non ſitientes ad bi
bendum alliceret, ſic etiam nugaci neceſſe eſt ab eo ſer
monis genere, quo pcipue delectatur,& uſq; ad faſti/
dium uti ſolet,maxime cauere,cumq; ſeſe offerat,ac ti/
tillet,omnino aduerſari.ut militares homines in pugnis
numerandis dicaces ſunt. Talem quippe Neſtorem in/
troducit poeta, nam crebro uictorias, & res geſtas ſuas

usurpat. eos etiam qui causam in iudicio, industria, solertiaq́ ꝓpria obtinuerint, aut præter spem apud Principes uel Reges grati, acceptiq́ fuerint, nugacitas tãquã morbus quidã facile comitat̃, & sequitur, ut cõmemorent, narrentq́ milies, quomodo introierint, adducti sint, certauerint, differuerint, aduersarios, accusatoresq́ redarguerint. Postremo quibus uerbis laudati fuerint, sæpe repetãt. Lætitia enim exuberãs, Vigilãtia illa, quæ in comœdia inducit̃, loquacior est. Dum enĩ se ipsam sæpe excitat, in narrationibus noua recentiorq́ semper assurgit. Idcirco ad omnẽ occasionem, in huiuscemodi sermones quasi lubrico in loco stantes labuntur, non solum enim ubi quis doluerit, ibidem & manũ habet. uerum ubi uoluptas est in loquẽdo, uocem ad sese allicit, & linguam ad id circũducit, quod semper memoriæ inhærere cupit. nam & amatoribus etiam maxima iucunditas est in eo sermonum uersari genere, quo rerũ amatarum memoria refricetur, adeo ut quando cũ hominibus id agere non possint, cum inanimatis loquuntur. O dulcis lectule, Bachis te deum putat. Lucerna felix, dearum maxima, siquidem huic talis uideris. Enim uero ad omnia loquendi genera alba regula (ut in prouerbiis est) solet esse nugator. uerum tamen quoniam in quibusdam peculiarius affici uidetur, ab illis cauere ac omnino cõtinere se ipsum debet, & quã longissime potest, ab ea cantilena abesse, quæ uoluptatẽ longiusculè deducendi sermonis inducat. Idem quoq́ nugatores patiuntur, dum in sermonem earum rerum incidunt, in quibus pro usu; & experiẽtia, alios habitu se antecel/

lere putauerint. Cum enī huiuſcemodi homo ſe ipſum amat, gloriæq́ʒ cupidior ſit, ut cæteris excellentior eſſe uideatur, plurimam diei partem in hoc genere conſumit. Qui multæ lectionis eſt in hiſtoriis, in arte grammatica qui per orbem terrarum uagando errauerit, in extraneorum moribus enarrandis immoratur. qua propter hæc maxime cauenda ſunt, irretitur enim huiuſcemodi uoluptate nugacitas, & tanquam animal quoddā brutum, ad cōſueta pabula ſuapte procedit. Mihi uero admirabilis uidetur Cyrus, quoniam ita cum æqualibus certabat, ut eos non in quibus melior ipſe, ſed ubi indoctior, minuſq́ʒ expertus eſſet ꝓuocaret, ne ſcilicet uictus, ſi ita caſus tuliſſet, dolore afficeretur, & ipſe interea diſcendo proficere poſſet. At nugax omnia contra, ſi enim ſermo ex quo doceri poſſit, inciderit, uel occaſio aliqua occurrat, ut aliquid quod prius ab eo ignoratum eſt, interrogare ualeat, eam quam primum expellit, & excludit, nec breuem ſibi ipſi taciturnitatis mercedem comparare ſuſtinet. ſed ad extrarias, & a multis iam inculcatas ſermonum cōcinnationes quaſi circulator defertur, ut apud nos quidā, dum caſu duos, treſue hiſtoriarum Ephori libros legiſſet, omne genus hominum quodammodo excruciabat, & conuiuia omnia funditus euertebat, cum ſemper Leuctricam pugnam, & quæ ſequuntur, uſque ad faſtidium enarraret. idcirco Epaminundæ cognomen ſortitus eſt. Verun tamen hoc minimum in eo malorū omnium erit, quin potius ad huiuſcemodi ſtudia nugacitatem conuertere operæ pretium eſt. Minus enim in loquacitate turpi-

tudinis inesse uidebitur, si studiosis, literatisq; sermoni bus recensendis ĩmodica fuerit, talesq; ut priuatim scri bant, ac sine auditoribus disserãt, adhortandi sunt. Antipater stoicus, cum neq; uellet, neq; posset, ut uidetur coram disputare cum Carneade qui summa eloquentia præditus, ut torrens quidã in stoicos ferebatur, quotidie in eum scribebat. & quia de ratione disserendi, argumentandiq; contra ipsum Carneadem multa ineptiora uolumina ædidit, Calamoboans est appellatus. Nugax uero, si ab assidentis populi uoce se ipsum ablegauerit, hæc umbratilis, & domestica scribendi ratio eũ minus molestum his, cum quibus uersabitur, fortasse reddere poterit. Nam & Canes, cum iram in saxa, lignaq; effuderint, hominibus minus nocent. Proderit etiã ipsis maxime, si cum melioribus; aut senioribus uersentur semper. Dignitatem enim eorum quibuscum erunt, uerebuntur, proptereaq; in officio, & consuetudine tacendi se continebunt. Oportet etiam implicitos imbutosque assuefactione illa nos esse, ut cum quid dicturi sumus, & iam uerba ad os usque percurrerint, ratione ac iudicio adhibito, nos ipsos alloquamur, in hãc prope modum sententiam. Quod nam est hoc uerbum, linguæ insidens, ac uim inferens? Ad quid in linguam appulsum est? si id dixerimus, quid assequemur boni? sin tacebimus, quid eueniet mali? Neq; enim sermo tanquam pondus aliquod aggrauans deponendus est, si quidem etiam cum prolatus fuerit, similiter manet. aut enim dum aliquo modo indigent suiipsius causa, uelut auditoribus emolumento sint, loquuntur homines, aut

conciliãdæ inuicem uoluptatis,& gratiæ ratione, iucũdiore sermonum uice, locum in quo uersantur, uel negotium quod agunt, tanquam salibus quibusdam cõdire solẽt. Quod si nec dicẽti utilitas, nec auditorib. necessitas, nec uoluptas, aut gratia ex eo quod locuturi sumus, resultauerit, quam ob causam dicitur? Nam aduerbia illa, Fustra & Incassum, nõ minus ĩ uerbis, quã rebus inesse usu compertum est. Ante omnia tamẽ & in hisce omnibus illud Simonidis in promptu habere, & meminisse debemus. Aiebat enim se quod locutus esset, sæpenumero pœnituisse, quod tacuisset, nunquam. Illud etiam cordi teneamus, ꝙ exercitatio omnes difficultates uincit, & superat, siquidem tussim, atq; singultum homines adhibita diligentia magno cum labore, ac dolore, quasi per uim sæpe expulerunt. Taciturnitas autẽ, non solum res minime siticulosa, ut Hippocrates ait, uerum etiam sine mœroris, dolorisq; sensu est.

FINIS.

ROMAE IN AEDIBVS
F. MINITII CALVI
NOVOCOMENSIS
ANNO M.DXXIIII.
MENSE
APRILI.